

**ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

Факультет **педагогіки, психології та мистецтв**

Кафедра **мистецької освіти**

Хорове диригування

СИЛАБУС

2021 – 2022 навчальний рік

Силабус – це персоніфікована програма викладача для навчання студентів з кожного предмета, що оновлюється на початок кожного навчального року.

Силабус розробляється відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівця відповідного рівня та згідно навчального і робочого навчального планів, з урахуванням логічної моделі викладання дисципліни.

Силабус розглянутий на засіданні кафедри мистецької освіти.

Протокол від «31» серпня 2021 року № 1

Завідувач кафедри _____ (канд. п. н., доц. Т.М. Стрільєвич)
підпис науковий ступінь, вчене звання, ініціали та прізвище

Розробник: кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри мистецької освіти
Шевченко Інга Леонідівна

Ел. адреса: ingashev4encko@gmail.com

Графік консультацій: Четвер, 14.15, бібліотека, II поверх, читальна зала
Онлайн консультації: за попередньою домовленістю Viber
+ 38091141071 в робочі дні з 9.30 до 17.30

2. Опис навчальної дисципліни

Назва дисципліни:	Хорове диригування
Код навчальної дисципліни за <u>ОПЦ</u>:	ПП НД-05
Спеціальність:	014 Середня освіта (Музичне мистецтво)
Освітньо-професійна програма:	Середня освіта (Музичне мистецтво та Художня культура)
Рівень вищої освіти:	Перший (бакалаврський)
Форма навчання:	Денна, заочна
Курс:	I-IV
Семестр:	I-VIII
Тип дисципліни	Нормативна
Кількість кредитів	5
Блоків (модулів)	3
Загальна кількість годин	150
Тижневих годин для денної форми навчання	1
Лекції	планом не передбачено
Практичні, семінарські	планом не передбачено
Самостійна робота	82
Індивідуальна робота	68
Вид підсумкового контролю:	залік, екзамен
Сторінка дисципліни на сайті університету	https://classroom.google.com/u/6/c/NDAwNjM1NTUxMTkx
Зв'язок з іншими дисциплінами	«Хоровий клас», «Практикум роботи з хором», «Методика викладання музичних дисциплін у вищій школі».

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета:

- засвоєння студентами знань з теоретичних основ диригентського мистецтва;
- оволодіння арсеналом практичних умінь та навичок, необхідних для здійснення вокально-хорової роботи в умовах освітніх закладів;
- виховання висококваліфікованого фахівця, здатного вирішувати важливі завдання духовного виховання підростаючого покоління засобами хорового співу.

Завдання:

- виховання у студентів любові до диригентської діяльності, хорового мистецтва;
- оволодіння комплексом диригентських умінь та навичок, необхідних для проведення практичної роботи з хором;
- свідоме використання мануальної техніки як засобу втілення художнього змісту твору у диригентському жесті;
- розвиток усіх необхідних для хорового диригента музичних здібностей (мелодичного, гармонічного, внутрішнього, вокального слуху, ладо-ритмічного чуття, пам'яті, музичного й творчого мислення);
- формування навичок самостійної роботи над партитурою (виконання хорової партитури на фортепіано, точне у ладовому відношенні інтонування хорових партій сольфеджіо та з текстом, а також акордів);
- втілення виконавської інтерпретації твору засобами диригентської техніки, слова, міміки; усний та письмовий аналіз твору;
- ознайомлення з організаційними та методичними основами роботи з хором (організація хорового колективу та хорових занять; вироблення вокально-хорової техніки та елементів хорового звучання, музично-теоретичне навчання учасників хору; виконавська діяльність хору);
- вивчення та активне й усвідомлене втілення з обґрунтованою інтерпретацією у диригентському жесті кращих зразків української та зарубіжної хорової літератури, народно-пісенної творчості, пісень, написаних для дітей.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- теоретичні основи диригентського мистецтва;
- характерні риси російської та української диригентської школи;
- основні принципи постановки диригентського апарату та його функції;
- основні прийоми і методи розучування та виконання хорових творів;
- організаційні та методичні основи роботи з хором.

вміти:

- використовувати мануальну техніку як засіб втілення художнього змісту твору у диригентському жесті;
- самостійно працювати над партитурою (виконувати хорову партитуру на фортепіано, інтонувати хорові партії сольфеджіо та з текстом, а також акорди);
- втілювати виконавську інтерпретацію твору засобами диригентської техніки, слова, міміки;
- зробити усний та письмовий аналіз твору;
- організовувати хоровий колектив та хорові заняття;
- працювати над виробленням вокально-хорової техніки та елементів хорового звучання;
- втілювати у диригентському жесті кращі зразки української та зарубіжної хорової літератури, народно-пісенної творчості.

4. Компетентності та результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни "Хорове диригування" у студента мають бути сформовані/закріплені такі компетентності:

- оволодіння комплексом диригентських умінь та навичок, необхідних для проведення практичної роботи з хором;
- використання мануальної техніки як засобу втілення художнього змісту твору у диригентському жесті;
- розвиток музичних здібностей : мелодичного, гармонічного, внутрішнього, вокального слуху, ладо-ритмічного чуття, пам'яті, музичного й творчого мислення;
- формування навичок самостійної роботи над партитурою : виконання хорової партитури на фортепіано, точне у ладовому відношенні інтонування хорових партій сольфеджіо та з текстом, а також акордів;
- втілення хорового твору засобами диригентської техніки, слова, міміки;
- усний та письмовий аналіз хорового твору;
- організація хорового колективу та хорових занять;
- вивчення та втілення у диригентському жесті кращих зразків української та зарубіжної хорової літератури, народно-пісенної творчості, пісень, написаних для дітей.

5. Зміст дисципліни. Календарно-тематичний план

Підготовка вчителя музики у ЗВО вимагає комплексного підходу до формування складних за своєю структурою професійних якостей. Протягом навчання майбутній учитель музики повинен добре оволодіти уміннями й навичками гри на музичному інструменті, сольфеджування, сольного співу, аранжування тощо, отримати міцні знання з музично-теоретичних дисциплін (теорії музики, гармонії, аналізу музичних форм, поліфонії, історії музики (вітчизняної, зарубіжної)).

Особливого значення у системі фахової підготовки вчителя музики посідає курс «Диригування» як один з профілюючих предметів диригентсько-хорового циклу. Важливість цієї дисципліни визначається специфікою роботи вчителя, спрямованої на практичну реалізацію завдань формування духовного світу учнівської молоді засобами хорового мистецтва.

Відповідно до навчального плану формування диригентсько-хорових вмінь та навичок здійснюється на індивідуальних заняттях один раз на тиждень. Навчальна робота проводиться в органічній єдності та взаємодії таких важливих складових, як заняття в класі з викладачем, самотійна робота, практична робота з хором колективом, що вимагає різноплановості форм і методів.

Основними видами навчальної роботи в класі є інтонаційно-слухове засвоєння та диригентське втілення хорових творів, виконання хорової партитури на інструменті, почерговий спів хорових партій (горизонтальний) та звуків акордів (вертикальний), музично-теоретичний і вокально-хоровий аналіз творів.

Нова програма передбачає відведення значної кількості годин на самотійну роботу студентів, яка розглядається у навчальній практиці як один з засобів оволодіння глибокими знаннями, уміннями та навичками з диригування, активного, самотійного, усвідомленого їх засвоєння та практичного використання у роботі з хором. Це обумовлено тим, що кожен студент повинен отримати більший обсяг знань, умінь та навичок, ніж передбачено навчальним планом. Самостійна робота з диригування є органічним продовженням тих форм діяльності, які використовуються на заняттях. Основними з них вважаються:

- інтонаційно-слухове засвоєння хорових творів;
- спів хорових голосів та акордів;
- виконання хорової партитури на фортепіано;
- загальний, музично-теоретичний, вокально-хоровий та виконавський аналіз твору;
- диригентське втілення хорової композиції.

На аудиторних (практичних) заняттях з хорового диригування вивчення усіх тем змістового модуля (як теоретичних, так і практичних) здійснюється паралельно, з поступовим ускладненням навчальних завдань при вивченні різножанрових, різнохарактерних творів композиторів різних національних шкіл і стилів.

I курс

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	I семестр						II семестр					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Основи техніки диригування.												
Тема 1. Диригентський апарат та його складові, диригентська постава.	4				2	2	4				1	3
Тема 2. Елементи диригентської техніки. Ауфтаки, види ауфтактів.	4				1	3	5				2	3
Тема 3. Тактування. Основні схеми тактування – 3/4 та 4/4.	3				1	2	6				2	4
Тема 4. Засоби музичної виразності у диригуванні – динаміка, темп.	4				2	2	5				1	4
Разом за змістовим модулем 1	15				6	9	20				6	14
Змістовий модуль 2. Робота над хоровою партитурою.												
Тема 1. Хорова партитура – дволінійна, однорідний хор.	4				2	2	4				1	3
Тема 2. Виконавське засвоєння твору – самостійне оволодіння хоровою партитурою.	4				1	3	5				2	3
Тема 3. Вокально-інтонаційне засвоєння хорового твору. Спів хорових партій.	3				1	2	6				2	4

Тема 4. Аналіз хорового твору (усний або письмовий) за схемою: загальна характеристика, музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз.	4				2	2	5				1	4
Разом за змістовим модулем 2	15				6	9	20				6	14
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Вивчення шкільного репертуару.												
Тема 1. Вікові особливості психофізіологічного та вокально-слухового розвитку школяра.	4				2	2	5				1	4
Тема 2. Репертуар у хоровому навчанні молодших школярів (1-2 кл.).	4				1	3	4				1	3
Тема 3. Вокально-хорові вміння та навички (м'яка атака звуку, розширення діапазону).	3				1	2	6				2	4
Тема 4. Використання диригентського жесту legato у роботі з дитячим хором.	4				2	2	5				1	4
Разом за змістовим модулем 3	15				6	9	20				5	15
Усього годин	45				18	27	60				17	43

II курс

Змістовий модуль 1. Основи техніки диригування.												
Тема 1. Диригентський апарат та його складові. Робота над емоційним апаратом.	4				2	2	6				1	5

Тема 2. Елементи диригентської техніки. Вступи, зняття на різні долі такту.	4				1	3	7				2	5
Тема 3. Тактування. Основні схеми тактування – 2/4, 4/4 в характері legato та non legato.	3				1	2	7				2	5
Тема 4. Засоби музичної виразності у диригентському жесті – crescendo, diminuendo.	4				2	2	5				1	4
Разом за змістовим модулем 1	15				6	9	25				6	19
Змістовий модуль 2. Робота над хоровою партитурою.												
Тема 1. Хорова партитура – трилінійна, однорідний хор.	4				2	2	6				1	5
Тема 2. Виконавське засвоєння хорової партитури – характер звуковидобування.	4				1	3	6				2	4
Тема 3. Вокально-інтонаційне засвоєння хорової партитури. Інтонування по вертикалі.	3				1	2	7				2	5
Тема 4. Письмовий аналіз хорової партитури за загальною схемою.	4				2	2	5				1	4
Разом за змістовим модулем 2	15				6	9	24				6	18
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Вивчення шкільного репертуару.												
Тема 1. Робота диригента над хоровою партитурою – аналіз партитури, гра та спів партій.	4				2	2	6				1	5

Тема 2. Репертуар у хоровому навчанні школярів з урахуванням вікових особливостей (3-4 кл.).	4				1	3	5				1	4
Тема 3. Вокально-хорові вміння та навички – формування звуку, дикція.	3				1	2	7				2	5
Тема 4. Використання диригентського жесту non legato у роботі з дитячим хором.	4				2	2	5				1	4
Разом за змістовим модулем 3	15				6	9	23				5	18
Усього годин	45				18	27	72				17	55

III курс

Змістовий модуль 1. Основи техніки диригування.												
Тема 1. Диригентський апарат та його складові. Робота над пластичністю, цілеспрямованістю, виразністю жесту.	4				1	3	4				1	3
Тема 2. Елементи диригентської техніки. Рухомі нюанси, показ знятть та вступів на дрібних долях.	5				2	3	5				2	3
Тема 3. Тактування. Основні схеми тактування – 6/4, 6/8 за чотиридольною та дводольною схемами залежно від темпу твору.	5				2	3	5				2	3
Тема 4. Засоби музичної виразності у диригуванні –	4				1	3	4				1	3

marcato, staccato.											
Разом за змістовим модулем 1	18			6	12	18				6	12
Змістовий модуль 2. Робота над хоровою партитурою.											
Тема 1. Хорова партитура – три-, чотирилінійна, однорідний, мішаний хор.	5			2	3	5				2	3
Тема 2. Виконавське засвоєння хорової партитури. Емоційне виконання на фортепіано, робота над музично-поетичним текстом.	4			1	3	4				1	3
Тема 3. Вокально-інтонаційне засвоєння хорової партитури. Спів акордів по вертикалі, спів партій з переходом одна на іншу.	4			1	3	4				1	3
Тема 4. Письмовий аналіз хорової партитури за загальноприйнятою схемою.	5			2	3	5				2	3
Разом за змістовим модулем 2	18			6	12	18				6	12
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Вивчення шкільного репертуару.											
Тема 1. Робота диригента над шкільною піснею. Виявлення виконавських труднощів та шляхів їх подолання при розучуванні пісні. Диригентське втілення пісні.	4			1	3	4				1	3

Тема 2. Репертуар у хоровому навчанні школярів з урахуванням вікових особливостей (5-6 кл.).	5				2	3	4				1	3
Тема 3. Вокально-хорові вміння та навички – розширення діапазону, артикуляція, дикція.	5				2	3	5				2	3
Тема 4. Використання диригентського жесту marcato, staccato у роботі з дитячим хором.	4				1	3	5				1	4
Разом за змістовим модулем 3	18				6	12	18				5	13
Усього годин	54				18	36	54				17	37

IV курс

Змістовий модуль 1. Основи техніки диригування.												
Тема 1. Диригентський апарат та його складові. Виправленням недоліків у постановці диригентського апарату, подолання надмірної свободи руки та кисті, постійного диригування великою амплітудою жесту тощо.	2				1	1	2				1	1
Тема 2. Елементи диригентської техніки. Засвоєння прийомів, спрямованих на розмежування	4				2	2	4				2	2

функцій рук при диригуванні, синкопи, акценти, зміна темпів, динаміки.										
Тема 3. Тактування. Основні схеми тактування. Засвоєння схем складних розмірів (7/4, 7/8, 5/4, 5/8). Диригентське засвоєння твору, запрограмованого на Державний екзамен.	4			2	2	4			2	2
Тема 4. Засоби музичної виразності у диригентському жесті – пунктирний ритм, внутрітактові та міжтактові синкопи, знімані та незнімані фермати, раптові темпові, динамічні, ритмічні зміни.	2			1	1	2			1	1
Разом за змістовим модулем 1	12			6	6	12			6	6
Змістовий модуль 2. Робота над хоровою партитурою.										
Тема 1. Хорова партитура – п'ятишестилінійна, однорідний, мішаний хор.	4			2	2	4			2	2
Тема 2. Виконавське засвоєння хорової партитури. Самостійне технічне та художнє оволодіння партитурою.	2			1	1	2			1	1

Тема 3. Вокально-інтонаційне засвоєння хорової партитури. Спів хорових партій з грою партитури та виключенням партії, що співається.	2				1	1	2				1	1
Тема 4. Аналіз хорової партитури, виявлення способів та методів роботи над розучуванням твору.	4				2	2	4				2	2
Разом за змістовим модулем 2	12				6	6	12				6	6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Вивчення шкільного репертуару.												
Тема 1. Робота диригента над шкільною піснею. Аналіз пісні щодо труднощів засвоєння її дітьми та визначення шляхів їх подолання.	2				1	1	2				1	1
Тема 2. Репертуар у хоровому навчанні школярів з урахуванням вікових особливостей (7-8 кл.).	2				1	1	2				1	1
Тема 3. Вокально-хорові навички та уміння. Формування усвідомленого оволодіння технікою багатоголосого співу.	4				2	2	4				2	2
Тема 4. Виробленням прийомів	4				2	2	4				2	2

репетиційного жесту. Практичне його використання у роботі з дитячим хором.											
Разом за змістовим модулем 3	12			6	6	12				6	6
Усього годин	36			18	18	36				18	18

6. Зміст дисципліни “Хорове диригування” за модулями.

МОДУЛЬ І. НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ.

ПЕРШИЙ КУРС

І семестр

Змістовий модуль 1. Основи техніки диригування.

Тема 1. Диригентський апарат та його складові.

Техніка диригування та її значення для вчителя музики. Роль диригування у роботі з дитячим хоровим колективом. Формування вертикальних і горизонтальних жестів за системою сучасного диригування. Підготовчі вправи до оволодіння диригентською технікою: вправи для звільнення скутості диригентського апарату (плеча, рук, ліктя, передпліччя). Особливості оволодіння диригентською технікою на початковому етапі.

Тема 2. Елементи диригентської техніки.

Диригентський апарат і його складові елементи: руки, обличчя, корпус, очі. Постава диригента (положення корпусу, ніг, рук, кисті, голови, ліктя при диригуванні). Висотні положення (позиції) рук: висока, середня, низька. Фази диригентського жесту: дихання, удар, точка, відбиття. Три моменти початку диригентського виконання: увага, замах, вступ; прийоми показу початку і закінчення звучання на різні долі такту у три- та чотиридольній схемі. Характер і типи замахів. Вимоги до диригентських жестів: свобода, природність, пластичність, чіткість малюнку диригентських схем, відчуття сильної та слабкої долей такту. Прийоми показу вступу на різні повні долі такту у тридольній та чотиридольній схемі: підготовка, замах, точка, зняття. Прийоми показу витриманих тривалостей у диригентському жесті. Величина диригентських рухів при середніх динамічних і темпових показниках.

Тема 3. Тактування. Основні схеми тактування.

Основні принципи побудови диригентських схем та їх графічне зображення. Структура руху долі в схемах диригування. Оволодіння основними метричними

схемами 3/4 та 4/4. Тактування та диригування; відмінності між ними. Прийоми відтворення три- та чотиридольної схеми у диригентському жесті при помірному темпі.

Тема 4. Засоби музичної виразності у диригуванні.

Диригентські штрихи legato та non legato в схемах 3/4 та 4/4. Техніка їх виконання та закономірності відтворення у диригентському жесті. Функції рук при диригуванні. Функції лівої руки при диригентському відтворенні динамічних відтінків, витриманих тривалостей. Відповідність характеру долей (сильні та слабкі) такту активним та пасивним жестам при диригуванні. Амплітуда диригентського жесту при втіленні динамічних відтінків *mf* та *f*.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Робота над хоровою партитурою.

Тема 1. Хорова партитура.

Будова хорової партитури. Ознайомлення з поняттям «фактура викладу» хорового твору. Типи фактури викладу хорового твору: класичний, вільний. Взаємодія типів хорової фактури. Основні ознаки класичної фактури: монодичний, гомофонно-гармонічний, акордово-гармонічний, поліфонічний виклад твору.

Тема 2. Виконавське засвоєння твору.

Основні етапи засвоєння хорової партитури. Диригентсько-технічне засвоєння хорового твору. Усвідомлене використання мануальної техніки як засобу втілення художнього змісту твору у диригентському жесті. Самостійне вивчення і грамотне виконання твору на фортепіано. Вивчення одно-дволінійних хорових дво-чотириголосих партитур а *cappella* та з супроводом куплетної, двочастинної форми на фортепіано. Робота з камертоном. Методика задавання тону хору на тональність твору за камертоном «ля».

Тема 3. Вокально-інтонаційне засвоєння хорового твору.

Точне у ладовому відношенні інтонування хорових голосів твору (горизонтально, вертикально, сольфеджіо, з текстом, на склади, вокалізацією). Спів хорових партій гворів з супроводом і без супроводу сольфеджіо, з словами без підтримки інструменту і з одночасною грою партитури, дотримуючись норм і правил вокалу щодо співацької постави, звукоутворення й звуковедення, дихання (пофразного, ланцюгового), дикції.

Тема 4. Аналіз хорової партитури (усний або письмовий).

Музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз твору за схемою:

а) загальна характеристика твору (основна ідея, зміст, поетичний текст; автори, загальна характеристика творчості, епоха створення);

б) музично-теоретичний аналіз твору – музична форма, фактура викладу музичного матеріалу, ладотональний план, гармонія, голосоведення, метро-ритм, роль акомпанементу;

в) вокально-хоровий аналіз твору – тип і вид хору, характеристика

хорових партій щодо діапазону, теситури, голосоведення, дихання, звуковедення, особливості хорового строю та ансамблю, подолання труднощів мелодичного (горизонтального) й гармонічного (вертикального) строю та ансамблю в хорі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III **Вивчення шкільного репертуару.**

Тема 1. Вікові особливості психофізіологічного та вокально-слухового розвитку школяра.

Стадії вікового розвитку дітей шкільного віку. Загальна характеристика особливостей анатоמו-фізіологічного, психічного і вокально-слухового розвитку дітей кожної вікової групи. «Педагогічна періодизація».

Тема 2. Репертуар у хоровому навчанні школярів.

Основні принципи добору репертуару. Виразне виконання дитячих пісень під власний акомпанемент. Усний виклад вступної бесіди до пісні, письмова анотація пісні.

Тема 3. Вокально-хорові вміння та навички.

Загальна характеристика вокально-хорових навичок: співацька постава, звукоутворення (атака звука), звуковедення, співацьке дихання, дикція. Комплексне їх формування у хоровому навчанні.

Тема 4. Диригентський жест у роботі з дитячим хором.

Репетиційний жест. Ознайомлення з репетиційним жестом. Тактування та гра пісні одночасно.

II семестр **ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I** **Основи техніки диригування.**

Тема 1. Диригентський апарат та його складові.

Подальша робота над звільненням диригентського апарату та окремих його складових (плечевого поясу, передпліччя, ліктя, кисті). Удосконалення диригентських жестів щодо пластичності, цілеспрямованості, виразності. Деталізація жестів руки від плеча, передпліччя, кисті. Розвиток пластичності кисті. Координація частин диригентського апарату – рук, корпусу, обличчя, очей – в процесі втілення хорового твору у диригентському жесті.

Тема 2. Елементи диригентської техніки.

Відпрацювання основних фаз диригентського жесту «дихання», «удар», «точка», «відбиття» та початку диригентського виконання: «увага», «замах», «вступ». Показ вступів і знять до першої та другої лічильної одиниці при відтворенні основних диригентських схем. Подальший розвиток самостійності рук.

Вправи для координації рухів лівої та правої руки. Показ вступів окремим голосам на різні долі та їх зняття. Відпрацювання прийомів показу ритмічних малюнків з чергуванням четвертних та половинних тривалостей у три- чотиридольному метрі.

Тема 3. Тактування.

Основні схеми тактування. Відпрацювання три- та чотиридольної схеми. Диригентське втілення схеми дводольного розміру (2/4) legato та non legato. Диригування творів тридольного, чотиридольного, дводольного розмірів у помірному та швидкому темпах.

Тема 4. Засоби музичної виразності у диригуванні.

Засоби виразності у диригуванні. Прийоми показу у диригентському жесті динамічних відтінків (зміна амплітуди жеста, сили, позицій рук в залежності від нюансування). Диригування при нюансах *mf*, *mp*, *p*. Залежність амплітуди диригентського жесту від темпу. Доцільність використання різноманітних за змістом жестів при зміні динамічних відтінків. Паузи та цезури як засоби музичної виразності у диригуванні. Прийоми їх показу у диригентському жесті.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Робота над хоровою партитурою.

Тема 1. Хорова партитура.

Вивчення хорової партитури відповідно до вимог техніки диригування для жіночого, чоловічого, дитячого, мішаного хорів. Способи запису хорового твору. Визначення та характеристика типу фактури хорового твору, складу хорового письма: одноголосий (монодичний), багатоголосий (гомофонно-гармонічний, акордово-гармонічний, гармонічний з елементами імітаційної чи підголоскової поліфонії, поліфонічний, мішаний).

Тема 2. Виконавське засвоєння хорового твору.

Виконання партитури хорового твору а *cappella* та з супроводом (дво-трилінійних) на фортепіано. Оволодіння прийомами настроювання на тональність твору від камертона ля. Гра партитури на фортепіано з одночасним інтонуванням вилученої з неї хорової партії.

Тема 3. Вокально-інтонаційне засвоєння твору.

Спів хорових партій творів без супроводу і з супроводом сольфеджіо та зі словами без підтримки інструменту і з одночасною грою партитури, дотримуючись норм і правил вокалу. Спів мелодичної лінії хорових голосів, використовуючи перехід на інший голос на межі музичних побудов. Почерговий спів тонів, що утворюють акорд по вертикалі.

Тема 4. Аналіз хорової партитури (усний або письмовий).

Музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз твору за схемою:

а) **загальний аналіз твору** – основна ідея, зміст, характеристика

поетичного тексту; автори, епоха створення;

б) **музично-теоретичний аналіз твору** – музична форма, фактура викладу музичного матеріалу, ладотональний план, гармонія, голосоведення, метро-ритм, роль акомпанемента;

в) **вокально-хоровий аналіз твору** – тип і вид хору, характеристика хорових голосів щодо діапазону, теситури, дихання і звуковедення; особливості хорового строю та ансамблю; подолання труднощів мелодичного й гармонічного строю та ансамблю в хорі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Вивчення шкільного репертуару.

Тема 1. Вікові особливості психофізіологічного та вокально-слухового розвитку школярів.

Стадії вікового розвитку дітей шкільного віку. Загальна характеристика особливостей анатоμο-фізіологічного, психічного та вокально-слухового розвитку у віковому аспекті. «Педагогічна періодизація».

Тема 2. Репертуар у хоровому навчанні школярів.

Добір та класифікація вправ-розспівок, творів, пісень для формування вокально-хорових умінь та навичок у дітей молодших, середніх та старших класів. Технічне й художнє засвоєння твору учасниками хору. Виконання дитячої пісні під власний акомпанемент. Усний виклад вступної бесіди до пісні. Письмова анотація пісні.

Тема 3. Вокально-хорові уміння та навички.

Загальна характеристика вокально-хорових навичок – співацька постава, співацьке дихання, звукоутворення, звуковедення, дикція. Емоційність виконання.

Тема 4. Диригентський жест у роботі з дитячим хором.

Ознайомлення з репетиційним жестом та використання його під час навчання хоровому співу. Розмежування функцій рук при одночасному тактуванні та грі хорової партитури.

ДРУГИЙ КУРС

I семестр

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Основи техніки диригування.

Тема 1. Диригентський апарат та його складові.

Подолання недоліків у диригентській техніці. Вправи для звільнення і довольного розслаблення диригентського апарату та окремих його складових (рухи всією рукою, від ліктя, кисті), подолання недоліків при показі сильних і слабких долей у різних схемах, замахів до вступів і знятть, витриманих звуків. Удосконалення диригентських жестів щодо пластичності, цілеспрямованості, виразності.

Деталізація жестів руки – плеча, передпліччя, кисті. Подальший розвиток кистевих рухів та координації різних частин диригентського апарату – рук, корпусу, обличчя, очей – в процесі диригентського втілення хорового твору.

Тема 2. Елементи диригентської техніки.

Поглиблення знань з теоретичних основ техніки диригування та удосконалення вмінь, навичок, набутих на першому курсі. Диригування творів у повільному темпі. Дроблення долей у повільних темпах. Типи замахів до дроблених вступів голосам залежно від темпу. Показ дроблених долей на різні лічильні одиниці такту. Типи замахів до дроблених вступів голосів залежно від темпу. Прийоми показу зніманих і незніманих фермат. Прийоми показу у диригуванні акцентів на різні долі.

Тема 3. Тактування. Основні схеми тактування.

Удосконалення дво-, три- та чотиридольної схем тактування. Тактування розмірів 6/4, 6/8 за чотиридольною та дводольною схемами залежно від темпу твору.

Тема 4. Засоби музичної виразності у диригуванні.

Диригування основних схем (2/4, 3/4, 4/4) в темпах Andante та Allegro та характері звуковедення legato і non legato. Диригентські прийоми показу штриха marcato та поступового посилення (cresc.) і послаблення (dim.) звуку.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Робота над хоровою партитурою.

Тема 1. Хорова партитура.

Будова хорової партитури. Вивчення хорових партитур для різних складів хору (мішаного, однорідного – чоловічого, жіночого, дитячого) з супроводом і без супроводу дво-, трилінійного викладу. Коротка характеристика хорової партитури щодо способу її запису та фактури викладення.

Тема 2. Виконавське засвоєння хорового твору.

Виконання хорової партитури без супроводу і з супроводом на фортепіано. Настроювання уявного хору на тональність твору від камертона «ля».

Тема 3. Вокально-інтонаційне засвоєння хорового твору.

Спів хорових творів з супроводом і a capella сольфеджіо, зі словами без підтримки інструменту і з одночасною грою партитури, дотримуючись норм і правил вокалу. При співі хорових партій на межі музичних побудов здійснювати «перехід» на інший голос. Співати звуки акордів по вертикалі.

Тема 4. Аналіз хорової партитури (усний або письмовий).

Музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз твору за схемою:

- а) загальний аналіз твору – основна ідея, зміст, характеристика поетичного тексту, автори, епоха створення;
- б) музично-теоретичний аналіз твору – музична форма, фактура

викладу музичного матеріалу, ладотональний план, гармонія, голосоведення, метро-ритм, роль акомпанемента;

в) **вокально-хоровий аналіз** – тип і вид хору, характеристика хорових партій щодо діапазону, теситури, дихання і звуковедення, особливості хорового строю та ансамблю, труднощі мелодичного та гармонічного строю й ансамблю в хорі та умови їх подолання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Вивчення шкільного репертуару.

Тема 1. Робота диригента над шкільним репертуаром.

Виразне виконання пісень під власний акомпанемент та відтворення мелодичної лінії голосом без підтримки інструмента сольфеджіо і зі словами. Підготовка короткої вступної бесіди та письмової анотації до пісні. Аналіз пісні щодо виявлення труднощів для її засвоєння дітьми молодшого шкільного віку та визначення шляхів їх подолання. Втілення пісні у диригентському жесті.

Тема 2. Репертуар у хоровому навчанні школярів молодших класів.

Добір пісень (переважно одноголосих) з урахуванням вокальних можливостей дітей молодшого шкільного віку. Формування навичок унісонного співу на основі вправ-розспівок та пісенних зразках.

Тема 3. Вокально-хорові уміння та навички.

Ознайомлення дітей з основними вокальними навичками та їх значенням для оволодіння вокальною культурою. Спів спеціальних розспівок для формування співацького дихання, звукоутворення, звуковедення, високої співацької позиції, дикції, розширення діапазону тощо.

Тема 4. Диригентський жест у роботі з дитячим хором.

Диригування однією рукою при одночасному виконанні мелодії голосу на фортепіано іншою рукою.

II семестр

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Основи техніки диригування.

Тема 1. Диригентський апарат та його складові.

Подолання недоліків у диригентській техніці. Вправи для звільнення та довільного розслаблення диригентського апарату та окремих його складових (рухи всією рукою від плеча і ліктя, кистеві рухи). Подолання недоліків при показі сильних і слабких долей такту у різних схемах, замахів до вступів та знятть, витриманих звуків тощо. Удосконалення диригентських жестів щодо їх пластичності, цілеспрямованості, виразності. Деталізація жестів руки – плеча, передпліччя, кисті. Подальший розвиток рухів кисті та координації різних частин диригентського апарату – рук, корпусу, обличчя, очей – в процесі

диригентського втілення хорового твору.

Тема 2. Елементи диригентської техніки.

Подальше відпрацювання основних фаз диригентського жесту «дихання», «удар», «точка», «відбиття», початку диригентського виконання «увага», «замах», «вступ», виконання диригентських схем у різних динамічних показниках, темпах, звуковеденні. Використання дробленого жесту у творах.

Тема 3. Тактування. Основні схеми тактування.

Диригентські прийоми показу розмірів 6/4, 6/8 «на чотири» і «на два». Використання дво- та чотиридольної схеми у творах з такими розмірами (залежно від темпу й характеру).

Тема 4. Засоби музичної виразності у диригуванні.

Характер звуковедення. Прийоми удосконалення показу штриха staccato. Роль кисті при його виконанні. Темп. Зміна темпів постійної швидкості. Диригентські прийоми показу переходу до швидких і повільних темпів. Синкопа. Показ у диригентському жесті різних варіантів синкоп, зніманих і незніманих фермат, акцентів, динаміки і т. ін.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Робота над хоровою партитурою.

Тема 1. Хорова партитура.

Будова хорової партитури. Партитурні позначення. Вивчення хорових партитур для різних складів хору (мішаного, однорідного – чоловічого, жіночого, дитячого) з супроводом і a cappella дво-трилінійного викладу. Коротка характеристика хорової партитури щодо способу її запису та фактури викладу.

Тема 2. Виконавське засвоєння хорового твору.

Вивчення і художнє виконання хорової партитури на фортепіано. Настроювання уявного хору на тональність твору, використовуючи звучання тонічного тризвуку або послідовності гармонічних функцій T – S – D – T.

Тема 3. Вокально-інтонаційне засвоєння хорового твору.

Спів хорових партій творів a cappella, з супроводом сольфеджіо, зі словами без підтримки інструменту і з одночасною грою партитури на інструменті, дотримуючись норм і правил вокалу. Спів хорових голосів, використовуючи перехід з однієї партії на іншу.

Тема 4. Аналіз хорової партитури (усний або письмовий).

Музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз твору за схемою:

а) **загальний аналіз твору** – основна ідея, зміст, характеристика поетичного тексту, короткі відомості про авторів, епоха створення;

б) **музично-теоретичний аналіз твору** – музична форма, фактура викладу музичного матеріалу, ладотональний план, гармонія, голосоведіння, метро-ритм, роль акомпанементу (для творів з супроводом);

в) **вокально-хоровий аналіз твору** – тип і вид хору, характеристика хорових партій щодо діапазону, теситури, дихання, звуковедення; особливості хорового строю та ансамблю (мелодично-горизонтального, гармонічно-вертикального) в хорі. Визначення труднощів при виконанні хорових партій та шляхи їх подолання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Вивчення шкільного репертуару.

Тема 1. Робота над шкільним репертуаром.

Виразне виконання пісень під власний акомпанемент та відтворення мелодичної лінії голосом без підтримки інструменту сольфеджіо або зі словами. Підготовка короткої вступної бесіди та письмової анотації до пісні. Виявлення виконавських труднощів та шляхів їх подолання при розучуванні пісні. Диригентське втілення пісні.

Тема 2. Репертуар у хоровому навчанні школярів молодшого шкільного віку.

Добір пісенного репертуару (переважно одноголосих пісень) для дітей молодшого шкільного віку з урахуванням їх вокальних можливостей. Формування навичок унісонного співу на основі вправ-розспівок та пісенних зразків.

Тема 3. Вокально-хорові уміння та навички.

Подальша робота у напрямку формування вокальних умінь та навичок на різні види вокальної техніки, враховуючи вікові особливості розвитку голосу молодших школярів. Робота над унісоном у хорі молодших школярів.

Тема 4. Репетиційний жест у роботі з дитячим хором.

Подальша робота над виробленням репетиційного жесту. Практичне використання репетиційного жесту в роботі з уявним дитячим хором.

ТРЕТІЙ КУРС

I семестр

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Основи техніки диригування.

Тема 1. Диригентський апарат та його складові.

Подальша робота над подоланням недоліків у диригентській техніці. Вправи для звільнення та довольного розслаблення диригентського апарату та окремих його складових (рухи всією рукою від плеча, ліктя, кистеві рухи тощо). Подолання недоліків при показі сильних і слабких долей такту у різних

схемах, замахів до вступів і знят, витриманих звуків тощо. Удосконалення диригентських рухів щодо їх пластичності, цілеспрямованості, виразності.

Тема 2. Елементи диригентської техніки.

Подальше відпрацювання основних фаз диригентського жесту («дихання», «удар», «точка», «відбиття»), початку диригентського виконання («увага», «замах», «вступ»), диригентських схем у різних динамічних показниках, темпах, звуковеденні. Використання дробленого жесту у творах. Деталізація жестів руки від плеча, ліктя і кисті. Подальший розвиток рухів кисті, координації різних частин диригентського апарату – рук, корпусу, обличчя, очей – в процесі диригентського втілення хорового твору.

Тема 3. Тактування. Основні схеми тактування.

Поглиблення та удосконалення вмінь та навичок тактування схем, набутих на попередніх курсах. Диригування перемінних розмірів. Диригування мішаних розмірів $5/4$, $5/8$ «на п'ять», «на два» в залежності від темпу твору. Види групування п'ятидольного розміру (3+2 і 2+3) та їх відтворення у диригентській схемі. Відтворення розмірів $2/2$ і $4/4$ (alla breve) у диригентському жесті.

Тема 4. Засоби музичної виразності у диригуванні.

Темп. Залежність амплітуди диригентського жесту від темпу. Прийоми відтворення метру у різних темпах і динаміці. Прийоми дроблення долей у творах з повільними темпами. Збільшення і зменшення жесту в залежності від динамічних відтінків.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Робота над хоровою партитурою.

Тема 1. Хорова партитура.

Будова хорової партитури. Партитурні позначення. Вивчення більш складних партитур для різних складів хору (мішаного, однорідного – чоловічого, жіночого, дитячого) з супроводом і а саррелла дво-, три- і чотирилінійного викладу. Коротка їх характеристика щодо способу запису та фактури викладу.

Тема 2. Виконавське засвоєння хорового твору.

Вивчення і художнє виконання на фортепіано хорової партитури. Визначення та настроювання уявного хору на тональність твору від камертона «ля»; роздавання звуків початкового акорду тональності хоровим партіям.

Тема 3. Вокально-інтонаційне засвоєння хорового твору.

Подальше формування умінь та навичок чистого у звуковисотному відношенні інтонування хорових голосів творів з супроводом і а саррелла, дотримуючись норм і правил вокалу. Спів хорових голосів, використовуючи на межі музичних побудов перехід на іншу хорову партію.

Тема 4. Аналіз хорової партитури (усний або письмовий).

Музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз твору за схемою:

а) **загальний аналіз твору** – основна ідея, зміст, характеристика поетичного тексту, автори (загальна характеристика творчості), епоха створення твору;

б) **музично-теоретичний аналіз твору** – музична форма, фактура викладу музичного матеріалу, ладотональний план, голосоведення, метро-ритм, роль акомпанементу;

в) **вокально-хоровий аналіз твору** – тип і вид хору, характеристика хорових партій щодо діапазону, теситури, дихання і звуковедення, особливості мелодичного (горизонтального) та гармонічного (вертикального) хорового строю та ансамблю. Визначення труднощів при розучуванні та шляхів їх подолання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III **Вивчення шкільного репертуару.**

Тема 1. Робота диригента над шкільним репертуаром.

Виразне виконання пісень під власний акомпанемент. Точне відтворення голосом мелодичної лінії пісні без підтримки інструмента сольфеджіо і зі словами. Підготовка короткої вступної бесіди та письмової анотації до пісні. Виявлення труднощів та шляхів їх подолання при розучуванні та засвоєнні пісні з дітьми.

Тема 2. Репертуар у хоровому навчанні школярів.

Добір вправ-розспівок, пісень з елементами двоголосся для учнів середнього шкільного віку з урахуванням особливостей їх вокально-слухового розвитку у цьому періоді. Формування вокально-слухових здібностей та хорових умінь і навичок багатоголосого співу (двоголосся).

Тема 3. Вокально-хорові уміння та навички.

Подальша робота над удосконаленням техніки унісонного співу. Формування умінь та навичок двоголосого співу у школярів середнього шкільного віку з допомогою підібраних вправ та пісень.

Тема 4. Репетиційний жест у роботі з дитячим хором.

Подальша робота над удосконаленням репетиційного жесту. Практичне використання репетиційного жесту з уявним дитячим хором.

II семестр **ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I** **Основи техніки диригування.**

Тема 1. Диригентський апарат та його складові.

Подальша робота над виправленням недоліків у диригентській техніці (відсутність чіткого показу замаху до вступу і зняття, штриха, музичної фрази, фермати тощо), удосконалення набутих раніше диригентських умінь та навичок.

Тема 2. Елементи диригентської техніки.

Подальше удосконалення диригентських жестів щодо їх пластичності, цілеспрямованості, виразності. Деталізація функцій плеча, передпліччя, кисті у диригуванні.

Тема 3. Тактування.

Диригування складних розмірів $7/4$, $7/8$ за семидольною схемою в помірному і помірно-швидкому темпі. Диригування у швидких темпах. Відпрацювання «дрібної» техніки, основу якої складає чітка, активна робота кисті при невеликій амплітуді диригентського жесту. Розміри $2/2$, $3/2$ у різних темпових показниках. Диригування розмірів $5/4$ і $5/8$ у швидкому темпі за дводольною схемою. Відпрацювання прийомів відтактування п'ятидольного метру «на п'ять» і «на два».

Тема 4. Засоби музичної виразності у диригентській техніці.

Динаміка. Роль ауфтакту (замаху) і амплітуди жесту у прийомах відтворення *sforzando* (sf), *subito piano* (sp), поступового збільшення (*cresc.*) та зменшення (*dim.*) динаміки. Характер звуковедення. Акценти. Прийоми відтворення акцентів у диригентському жесті; роль кисті в їх показі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Робота над хоровою партитурою.

Тема 1. Хорова партитура.

Будова (структура) хорової партитури. Партитурні позначення. Вивчення більш складних партитур для різних складів хору (мішаного, однорідного – чоловічого, жіночого, дитячого) з супроводом і *a cappella* дво-, три- і чотирилінійного викладу. Коротка характеристика партитури щодо способу її запису і фактури викладу.

Тема 2. Виконавське засвоєння хорового твору.

Визначення та настроювання хору на тональність твору від камертона «ля»; роздавання звуків початкового акорду тональності твору. Гра партитури на фортепіано з одночасним інтонуванням вилучених з неї хорових партій.

Тема 3. Вокально-інтонаційне засвоєння твору.

Інтонування хорових партій творів без супроводу і з супроводом, сольфеджіо і зі словами без підтримки інструменту і з одночасною грою партитури, дотримуючись норм і правил вокалу. Спів хорових партій з

використанням переходу на інші голоси на межі музичних побудов.

Тема 4. Аналіз хорової партитури (усний або письмовий).

Музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз твору за схемою:

а) **загальний аналіз твору** – основна ідея, зміст, характеристика поетичного тексту, автори, епоха створення;

б) **музично-теоретичний аналіз твору** – музична форма, фактура викладу музичного матеріалу, ладотональний план, гармонія, голосоведення, метро-ритм, роль акомпанементу;

в) **вокально-хоровий аналіз твору** – тип і вид хору, характеристика

хорових партій щодо діапазону, теситури, дихання і звуковедення, особливості мелодичного (горизонтального) та гармонічного (вертикального) хорового строю та ансамблю. Визначення труднощів при розучуванні та шляхів їх подолання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Вивчення шкільного репертуару.

Тема 1. Робота диригента над шкільним репертуаром.

Виразне виконання пісень під власний акомпанемент. Точне відтворення мелодичної лінії голосом без підтримки інструмента сольфеджіо, зі словами. Підготовка короткої вступної бесіди та письмової анотації до пісні. Аналіз пісні щодо виявлення труднощів для її засвоєння дітьми середнього шкільного віку та визначення шляхів подолання. Втілення пісні у диригентському жесті.

Тема 2. Репертуар у хоровому навчанні школярів.

Добір пісень (одноголосих і двоголосих) з урахуванням вокальних можливостей дітей середнього шкільного віку. Продовження формування навичок унісонного та двоголосого співу на основі використання спеціальних вправ-розспівок та зразків дитячої пісенної творчості. Добір та ознайомлення з пісенним репертуаром для використання під час проходження педагогічної практики у молодших класах загальноосвітньої школи.

Тема 3. Вокально-хорові навички та уміння.

Подальша робота над вокально-хоровими навичками. Спів вокальних вправ для подальшого удосконалення виконавської культури (м'яка атака, звуковедення legato, staccato, висока співацька позиція, дикція, розширення діапазону тощо). Продовження роботи над формуванням умінь та навичок двоголосого співу у школярів середнього шкільного віку та гармонічного слуху.

Тема 4. Репетиційний жест у роботі з дитячим хором.

Подальша робота над самостійністю рук при використанні репетиційного жесту. Практичне використання репетиційного жесту в роботі

з уявним хором.

ЧЕТВЕРТИЙ КУРС

I семестр

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Основи техніки диригування.

Тема 1. Диригентський апарат та його складові.

Подальша робота над виправленням недоліків у постановці диригентського апарату (виконання вправ на звільнення скованості плеча, ліктя, кисті), подолання надмірної свободи руки та кисті, наслідком якої є пасивний, в'ялий, безвольний диригентський жест, постійне диригування великою амплітудою жесту тощо.

Тема 2. Елементи диригентської техніки.

Подальше засвоєння прийомів, спрямованих на розмежування функцій рук при диригуванні. Практичне їх застосування при диригуванні творів хорової літератури.

Тема 3. Тактування. Основні схеми тактування.

Удосконалення техніки відтворення долей у розмірах $12/8$, $9/8$, $6/8$, $5/8$, $7/8$ та ін. з дробленням на два і на три удари. Дроблення основної метричної одиниці у розмірах $3/4$, $4/4$, $2/4$ у творах з дуже повільним темпом. Диригентське засвоєння запрограмованого на екзамен твору.

Тема 4. Засоби музичної виразності у диригуванні.

Оволодіння прийомами показу збільшеної і зменшеної амплітуди диригентського жесту, особливостей ритмічної структури (пунктирний ритм, внутрітактові та міжтактові синкопи, знімані та незнімані фермати, раптові темпові, динамічні, ритмічні зміни тощо). Ознайомлення з особливостями диригування творів «крупної форми» (частин з кантат, ораторій, хорових оперних сцен).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Робота над хоровою партитурою.

Тема 1. Хорова партитура.

Будова хорової партитури. Партитурні позначення. Вивчення більш складних партитур для різних складів хору (мішаного, однорідного – чоловічого, жіночого, дитячого) з супроводом і а cappella дво-, три- і чотирилінійного викладу. Коротка характеристика партитури щодо способу її запису та фактури викладу.

Тема 2. Виконавське засвоєння хорового твору.

Визначення та настроювання хору на тональність твору від камертона «ля». Роздавання звуків початкового акорду твору хоровим партіям. Гра

партитури на фортепіано з одночасним інтонуванням вилучених з неї хорових партій.

Тема 3. Вокально-інтонаційне засвоєння хорового твору.

Інтонування хорових партій творів без супроводу і а саррелла сольфеджіо і зі словами, без підтримки інструменту і одночасно з грою партитури, дотримуючись норм і правил вокалу. Спів хорових партій з використанням переходу на інші голоси на межі музичних побудов.

Тема 4. Аналіз хорової партитури (усний або письмовий).

Музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз твору за схемою:

а) **загальна характеристика твору** – основна ідея, зміст, поетичний текст, творчість авторів, епоха створення;

б) **музично-теоретичний аналіз твору** – музична форма, фактура викладу музичного матеріалу, особливості музичної мови, ладотональний план, гармонія, метро-ритм, роль акомпанементу;

в) **вокально-хоровий аналіз** – тип і вид хору, характеристика хорових партій щодо діапазону, дихання, звуковедення, особливості мелодичного (горизонтального) і гармонічного (вертикального) хорового строю та ансамблю, виявлення труднощів та визначення шляхів їх подолання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Вивчення шкільного репертуару.

Тема 1. Робота диригента над шкільним репертуаром.

Виразне виконання пісень під власний акомпанемент. Точне відтворення голосом мелодичної лінії без підтримки інструмента, сольфеджіо, зі словами. Підготовка короткої вступної бесіди та письмової анотації до пісні під контролем викладача. Аналіз пісні щодо труднощів засвоєння її дітьми молодшого шкільного віку та визначення шляхів їх подолання. Підготувати план розучування пісні. Втілення пісні у диригентському жесті.

Тема 2. Репертуар у хоровому навчанні школярів.

Добір дво-, триголосих пісень для хорового навчання учнів середнього шкільного віку. Ознайомлення з пісенним репертуаром для використання його під час проходження педагогічної практики у молодших класах загальноосвітньої школи.

Тема 3. Вокально-хорові уміння та навички.

Удосконалення умінь та навичок одноголосого співу та формування усвідомленого оволодіння технікою дво-, триголосого співу у дітей середнього шкільного віку. Формування умінь та навичок дво-, триголосого співу в учнів здійснювати на основі використання вправ-розспівок та зразків дитячої пісенної творчості.

Тема 4. Диригентський жест у роботі з дитячим хором.

Подальша робота над формуванням репетиційного жесту. Практичне його використання при засвоєнні шкільного репертуару.

II семестр ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I Основи техніки диригування.

Тема 1. Диригентський апарат та його складові.

Подальша робота над виправленням недоліків у постановці диригентського апарату (виконання вправ для звільнення плеча, ліктя, кисті, подолання надмірної свободи руки та кисті, наслідком якої є пасивний, в'ялий, безвольний диригентський жест, постійне диригування великою амплітудою жесту, яке збіднює його виразність).

Тема 2. Елементи диригентської техніки.

Подальше удосконалення пластичності, цілеспрямованості, виразності диригентського жесту. Деталізація функцій плеча, передпліччя, кисті при диригуванні хорових творів.

Тема 3. Тактування. Основні схеми тактування.

Використання диригентської техніки для самостійного мануального втілення конкретного художнього образу твору під контролем викладача. Диригентське засвоєння твору, запрограмованого на Державний екзамен.

Тема 4. Засоби музичної виразності у диригуванні.

Удосконалення художнього рівня диригентської техніки на кращих зразках сучасної та класичної вітчизняної й зарубіжної хорової літератури (обробки народних пісень, оригінальні хорові композиції, фрагменти з кантат, ораторій, опер).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II Робота над хоровою партитурою.

Тема 1. Хорова партитура.

Визначення більш складних за структурою хорових партитур. Вільне оперування партитурними позначеннями. Характеристика партитури запрограмованого на екзамен твору щодо способу її запису та викладу фактури.

Тема 2. Виконавське засвоєння хорового твору.

Визначення та настроювання хору на тональність твору від камертона «ля». Роздавання звуків початкового акорду твору хоровим партіям. Гра партитури на фортепіано напам'ять, а також з одночасним інтонуванням

вилучених з неї хорових партій.

Тема 3. Вокально-інтонаційне засвоєння хорового твору.

Інтонування хорових партій творів, запрограмованих на ДЕ, без підтримки інструменту і з одночасною грою її на фортепіано, дотримуючись норм і правил вокалу. Спів хорових партій з використанням переходу на інші голоси.

Тема 4. Аналіз хорової партитури (усний або письмовий).

Письмовий аналіз хорового твору, запрограмованого на ДЕ, за схемою:

а) **загальна характеристика твору** – основна ідея, зміст, поетичний текст, автори та їх творчість, епоха створення;

б) **музично-теоретичний аналіз твору** – музична форма, фактура викладу музичного матеріалу, ладотональний план, особливості музичної мови, гармонія, голосоведіння, метро-ритм, роль акомпанементу;

в) **вокально-хоровий аналіз твору** - тип і вид хору, характеристика

хорових партій щодо діапазону, дихання, звуковедення, особливості мелодичного (горизонтального) й гармонічного (вертикального) строю та ансамблю. Виявлення труднощів при засвоєнні твору та визначення шляхів їх подолання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Вивчення шкільного репертуару.

Тема 1. Робота диригента над шкільним репертуаром.

Виразне виконання пісень під власний акомпанемент. Точне відтворення звуковисотного контуру хорових партій дво- і триголосих пісень голосом без підтримки інструменту сольфеджіо та зі словами. Підготовка короткої бесіди та письмової анотації до пісні, яка запрограмована на ДЕ. Аналіз пісні щодо труднощів засвоєння її дітьми та визначення шляхів їх подолання.

Тема 2. Репертуар у хоровому навчанні школярів.

Добір дво-, триголосих пісень для хорового навчання учнів середнього шкільного віку. Ознайомлення з пісенним репертуаром для використання його під час педагогічної практики у молодших класах загальноосвітньої школи.

Тема 3. Вокально-хорові уміння та навички.

Подальше удосконалення умінь та навичок одноголосого співу та формування усвідомленого оволодіння технікою багатоголосого співу, яке потрібно здійснювати на основі використання вправ-розспівок та зразків дитячої пісенної творчості.

Тема 4. Диригентський жест у роботі з дитячим хором.

Подальша робота над виробленням прийомів репетиційного жесту. Практичне його використання при засвоєнні шкільного репертуару.

7. Література для вивчення дисципліни

Базова

1. Андреева Л.М. Методика преподавания хорового дирижирования. – М., 1969.
2. Дебелая Ж.М. Формирование самостоятельности студентов в процессе обучения дирижированию на музыкально-педагогическом факультете. – М., 1977.
3. Кофман Р.І. Виховання диригента: психологічні особливості. – К., 1986.
4. Мархлевський П. Практичні основи роботи в хоровому класі. – К., 1986.
5. Мединь Я.Г. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин. – М., 1978.
6. Николаенко П.М. Педагогические условия совершенствования вокально-хоровой подготовки учителя музыки. – М., 1981.
7. Програма з курсу «диригування» // Програми педагогічних інститутів. Упор. Заруба Е.С., Толканьов В.І., Плесніна Т.П. – Київ., 1992.
8. Ткаченко Г. Про засоби і техніку хорового диригування//Бібліотечка художньої самодіяльності. №16. Поради хормейстерам – К., 1974.
9. Эстрина Т.А. Реализация навыков, полученных в классе дирижирования, в практической работе с хором. – М., 1981.

Допоміжна

1. А.И.Анисимов. Дирижер-хормейстер. – Л-д, 1976.
2. Безбородова Л. А. Дирижирование. – М., 1985.
3. Грум-Гржимайло Т.Н. Об искусстве дирижера. – М., 1973.
4. Иванов-Радкевич А.П. Практическое руководство начинающих дирижеров. – М., 1977.
5. Канерштейн М. Ц. Вопросы дирижирования. – М., 1972.
6. Кондрашин К.П. Мир дирижера. – Л-д, 1976.
7. Маталаев Л.Н. Основы дирижерской техники. – М., 1986.
8. Малько М. Основы техники дирижирования. – М.-Л., 1965.
9. Мусин И. А. О воспитании дирижера. – Л-д, 1987.
10. Мюнш Ш. Я – дирижер. – М., 1982.
11. Ольхов К.А. Теоретические основы дирижирования. – М., 1984.
12. Пігров К.К. Керування хором. – К., 1960.
13. Сивизьянов А.С. Проблема мышечной свободы дирижера хора. – М., 1983.
14. Соколов Вл.Г. Работа с хором. – М., 1983.
15. Тилес Б.Я. Дирижер в оперном театре. – Л-д, 1974.
16. Чесноков П. Хор и управление им. – М., 1956.

8. Інформаційні ресурси

1. http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/files/scientific_conference/75/1/75-01_35-44.pdf
2. <https://guc.org.ua/navchal-no-metodychni-materialy-2/dystsypliny-profesiynoi-ta-praktychno-dyryhuvannia-ta-chytannia-partytur/>
3. https://sspu.edu.ua/images/2019/manual/Spezialnosti/ok_4_fah_hor_dir_karpenko_mag_2018_dd9dd.pdf
4. http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/11569/2/Makarova_Horove%20durugyvannya.pdf
5. https://wiki.cuspu.edu.ua/index.php/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81_%22%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B4%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%B3%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%22
6. <http://eprints.zu.edu.ua/28551/1/%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A7-%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%20%D0%9F%D0%9E%D0%A1.%20%D0%A2%D0%95%D0%A1%D0%A2%D0%98%20%D0%A6%D0%A4%D0%91.pdf>
7. https://eenu.edu.ua/sites/default/files/Files/programa_stec.pdf
8. <http://www.num.kharkiv.ua/share/doc/%D0%9E%D0%9F%D0%9F%20%D0%B1%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%80%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B5%D1%82%20%D1%85%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%B4%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%B3%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>

9. Політика виставлення балів. Вимоги викладача

Оцінювання якості знань студентів в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою здійснюється шляхом поточного, модульного, підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Поточний контроль – це оцінювання навчальних досягнень студента (рівень теоретичних знань та практичні навички з тем, включених до змістових модулів) під час проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи, на консультаціях (під час відпрацювання пропущених занять чи за бажання підвищити попереднє оцінювання) та активності студента на занятті. Одиницею оцінювання є якість виконання аудиторних (класних) та домашніх завдань.

Поточний контроль реалізується у формі опитування, практичної роботи на індивідуальних заняттях, експрес-контролю, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання студентом тощо.

Основними критеріями оцінювання є:

- розуміння студентами теоретичного матеріалу з питань історії розвитку диригентського мистецтва, диригентських закономірностей, особливостей диригентської професії;
- здатність до аналізу, порівняння, узагальнення, критичного оцінювання існуючих диригентських шкіл;
- самостійність, логічність мислення;
- повнота розкриття питання, логіка викладу, культура мовлення;
- використання різноманітних джерел з наступним їх аналізом;
- порівняння, зв'язок із практикою, висновки;
- чіткість, стислість, грамотність відповіді.

Максимальний бал за роботу на *індивідуальних заняттях* – **3 бали**:

– **3 б.** ставиться, коли студент на високому рівні володіє теоретичними знаннями та практичними навичками диригування, вміє реалізувати їх у конкретній ситуації, якісно, художньо втілює твір засобами диригентської техніки, якісно виконує хорову партитуру на фортепіано, якісно інтонує хорові партії.

– **2 б.** ставиться студентові, знання якого є достатніми, недостатнє володіння практичними навичками: не завжди якісне диригентське втілення твору, виконання хорової партитури на фортепіано, інтонування хорових партій на достатньому рівні.

– **1 б.** ставиться студенту з низьким рівнем володіння фаховими знаннями та навичками диригування: неякісне диригентське втілення твору, виконання хорової партитури на фортепіано, неякісне інтонування хорових партій.

– **2 бали** одержує студент за виконані завдання *самостійної роботи*.

Якщо студент не відвідував індивідуальних занять, матиме за відповідний поточний контроль 0 балів.

Студент, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав *поточних оцінок*, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені індивідуальні заняття, ліквідувавши заборгованості з усіх видів навчальної роботи.

Вимоги викладача: обов'язкове відвідування індивідуальних занять; активність студента під час індивідуальних занять; своєчасне виконання завдань самостійної роботи; відпрацювання занять, що були пропущені або не підготовлені на консультаціях.

Не допустимо: пропуск занять без поважних причин; запізнення на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття.

Модульний контроль проводиться на останньому занятті модуля. Одиницею оцінювання є комплекс навчальних тем, що застосовуються при

виконанні вивченого твору.

На аудиторних (практичних) заняттях з хорового диригування вивчення усіх тем змістового модуля (як теоретичних, так і практичних) здійснюється паралельно, з поступовим ускладненням навчальних завдань при вивченні різножанрових, різнохарактерних творів композиторів різних національних шкіл і стилів.

Формою проведення модульного контролю під час вивчення дисципліни «Хорове диригування» є технічний залік або академічний концерт.

До складання модульного контролю допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю.

Під час вивчення дисципліни «Хорове диригування» передбачено два модульних контролю в семестр за результатами вивчення усіх тем змістових модулів (як теоретичних, так і практичних).

За виконання завдань модульного контролю студент отримує **контрольну модульну оцінку** (кількість балів), яка враховується в процесі розрахунків модульної оцінки. Максимальна кількість балів – **21** (за I модуль); **22** (за II модуль).

При відсутності студента на контролі модуля проставляється оцінка “незадовільно” (2), але, враховуючи творчий характер вивчаємої дисципліни, результат складання модуля не впливає на підсумкову оцінку, отриману за концертне виконання програми на заліку (екзамені) (підсумковий контроль). Тому вважаємо за доцільне заносити до залікової книжки оцінку, отриману студентом на підсумковому контролі під час концертного виконання програми, де студент має можливість реалізуватися як творча особистість, продемонструвавши весь комплекс знань, навичок та вмінь, які він отримав під час вивченні окремих тем курсу. Це пояснюється особливостями студентів творчих професій, які на підсумковому контролі вміють «збиратися», концентруючи увагу на передачі музичних образів та характеру твору не тільки засобами диригентської техніки, а й загальним емоційним станом, художнім відчуттям диригента.

10. Підсумковий контроль

Підсумковим (семестровим) контролем вважається якісне художнє втілення твору засобами диригентської техніки, якісне виконання хорової партитури на фортепіано, якісне інтонування хорових партій (чисте у звуковисотному – ладовому відношенні та у певному тембровому забарвленні голосу), якісний аналіз хорової партитури (усний чи письмовий).

З дисципліни «Хорове диригування» передбачена така форма семестрового контролю, як залік (або екзамен), який проводиться в кінці семестру.

Першим етапом семестрового контролю є визначення підсумкової семестрової модульної оцінки як суми підсумкових модульних оцінок, отриманих за результатами засвоєння модулів.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного, модульного контролю та відповідає підсумковій семестровій модульній оцінці. Залік або екзамен виставляється за результатами роботи студента

впродовж усього семестру.

Усім студентам, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з цієї дисципліни за КМСОНП (набрали не менше 60 % від 100 балів), сумарний результат семестрового контролю в балах та дворівневою шкалою «зараховано», «не зараховано» (для заліку) або багаторівневою шкалою ECTS (для екзамену), заноситься у Відомість обліку успішності (форма № Н-5.03), Індивідуальний навчальний план студента (форма № Н-2.02), Залікову книжку студента (форма № Н-2.03). Заповнена та оформлена відомість обліку успішності повертається у деканат у визначений термін особисто викладачем.

У випадку отримання менше 60 балів (FX в ECTS) за результатами семестрового контролю, студент обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академзаборгованості.

Розподіл балів, які отримують студенти Для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота																Модуль 2	Підсумковий тест(екзамен)	С у м а											
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль №2				Змістовий модуль №3				Модуль 1	Змістовий модуль №1						Змістовий модуль №2				Змістовий модуль №3						
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4		МК 1	Модуль 1	T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	МК 2	Модуль 2	Підсумковий тест(екзамен)
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6			30	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного

			складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Варіанти контрольних робіт з хорового диригування

Варіант № 1

1. Паузи та цезури як засоби виразності відтворення художнього образу й змісту твору. Прийоми їх показу у диригуванні в залежності від метру, розміру, темпу, характеру твору.
2. Хорова партитура. Способи її викладення.
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

Варіант № 2

1. Фермата як засіб виразності музики. Прийоми тактування фермат. Постановка, витримка і зняття фермат. Фермати на різних долях такту в творах різного характеру, темпу, розміру. Прийоми показу знімних і незнімних фермат.
2. Поняття „регістр” у співацькому процесі. Регістри співацьких голосів та фізіологічні механізми їх формування.
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

Варіант № 3

1. Підготовчі вправи до оволодіння технікою диригування (мануальною технікою).
2. Мелодичний (горизонтальний) стрій. Закономірності інтонування Д 7 та його обернень.
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

Варіант № 4

1. Позиції рук у диригуванні. Функція висотних положень рук у відтворенні змісту твору.

2. Мелодичний стрій у хорі. Закономірності інтонування інтервалів.
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

Варіант № 5

1. Дроблення основної метричної одиниці в основних розмірах у повільному темпі.
Прийоми поділу долей в залежності від характеру і темпу твору.
2. Самостійна робота диригента над твором. Етапи засвоєння хорової партитури.
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

Варіант № 6

1. Поняття про динамічні відтінки у музиці.
Сталі і змінні динамічні відтінки. Прийоми показу змінних динамічних відтінків (*cresc*, *dim*, *sf*, акценти, субіто-форте, субіто-піано, морендо).
2. Вокальні навички та їх характеристика.
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

Варіант № 7

1. Поняття про темп у музиці. Прийоми показу поступового прискорення та уповільнення темпу в процесі виконання твору.
Прийоми показу раптової зміни темпу твору. Значення ауфтакту в показі правильного темпу.
2. Специфіка вокально-хорової роботи у дитячому хорі.
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

Варіант № 8

1. Роль і значення вступів у процесі диригування.
Диригентські прийоми показу вступів з неповних долей (так званих дроблених вступів) на початку та в середині твору.
2. Хорові навички та їх характеристика.
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового

твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

Варіант № 9.

1. Роль і значення зняття звучання в процесі виконання твору. Диригентські прийоми зняття звучання окремої хорової партії, групи голосів, цього хору на різних долях такту.
2. Гармонічний (вертикальний) стрій у хорі. Закономірності інтонування інтервалів.
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

Варіант № 10

1. Метр і розмір такту. Прості, складні, мішані та перемінні розміри тактів. Розмір такту і вибір схеми тактування в залежності від темпового показника.
2. Дитячі голоси та їх характеристика.
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

Варіант № 11

1. Самостійна роль лівої руки у диригуванні. Вправи для відпрацювання координації лівої та правої рук.
2. Жіноча група голосів (високі) та їх характеристика.
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

Варіант №12

1. Тактові розміри і схеми тактування. Основні схеми тактування та прийоми їх виконання.
2. Розміщення хорових партій.
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

Варіант № 13

1. Основні функції рук під час диригування хором.
2. Співацькі голоси та їх класифікація (групи співацьких голосів).
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового

твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

Варіант № 14

1. Поняття про диригентський апарат.
Складові частини диригентського апарата та їх функції під час диригування.
2. Хоровий спів як мистецтво. Особливості хорового співу.
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

Варіант № 15

1. Диригування як мистецтво керування колективним виконанням твору.
2. Загальне поняття про хор. Типи і види хорів.
3. Проаналізувати художній зміст та засоби музичної виразності хорового твору, визначити інтерпретаційний план та обґрунтувати диригентські прийоми для виразного його виконання.

12. Особливості перескладання.

У випадку отримання менше 60 балів (FX,F в ЄКТС) за результатами семестрового контролю, студент обов'язково здійснює перескладання, за результатами якого має змогу набрати від 0 до 100 балів:

- надає виконанні завдання самостійної роботи;
- виконує комплексну контрольну роботу за завданнями із тем усіх модулів.